

KASSARI
HARIDUSSELTS

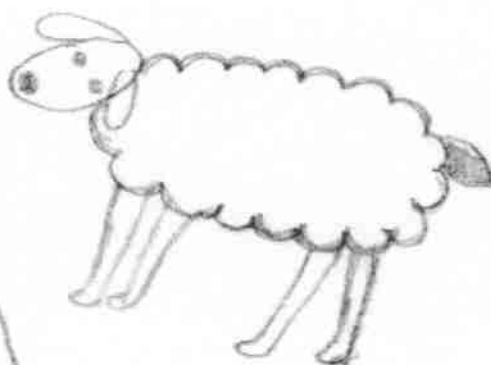
KASSARI MAAL

Nr 7

Mai 2000

KASSARI
HARIDUSSELTS

*Hea on leiba süüa
Mõnus on hingata puhast õhku
Kaunis on inimeste maa
Õnn on elada*

Suuremad kultuuri- ja spordiüritused Käina vallas 2000 aasta suvel

19.05	Triatlon	Käina kardirada	Käina Vallavalitsus 36132
19.-20.05	Hiumaa külade päevad	Kassari	Kassari Haridusselts 97222
20.05	Kassari laat	Kassari	Kassari Haridusselts 97222
26.-27.05	Tervisekäimine	Kassari	Käina Vallavalitsus 36132
27.05	Kassari jooks	Kassari	Käina Vallavalitsus 36132
26.-28.05	VIII R. Tobiase päevad	Hiiu Maakond	Tobiase Selts 36132
28.05	Käina kevadlaat	Kardirada	Käina Vallavalitsus 36132
05.06	Käina kergejõustiku MV		
	Käina Gümnaasium		Käina Vallavalitsus 36132
17.06	Triatlon	Kassari	Vetsi Tali 97219
19.06	Jaaniturniir korvpallis	Käina Gümnaasium	Käina Vallavalitsus 36132
22.06	Jaaniõhtu Männamaal		
	Männamaa MTÜ Saare Elanike ektoorium		29146,97645
23.06	Jaaniturniir võrkpallis	Kassari	Käina Vallavalitsus 36132
23.06	Jaaniõhtu Kassaris	Kassari	Käina Vallavalitsus 36132
29.07	Kassari kiigepidu	Kassari	Käina Vallavalitsus 36132
05.08	Parunipäev	Kassari	Hiumaa Muuseum 97121
05.08	Kardisõidu Eesti meistrivõistluste etapp		
	Käina kardirada		
10.-12.08	Käina valla ettevõtluspäevad	Käina vald	Käina Vallavalitsus 36132
13.08	Päev Käina kiriku juures		EELK Käina kogudus
	Käina kirikuvaremed		Käina Vallavalitsus 36132
26.-27.08	Hiumaa III Oosepäevad		
	Ristitee talu MTÜ Kassari Ratsamatkad		29083
03.09	Külade päev	Kuriste küla	Kuriste Haridusselts 23223
09.09	Kardisõidu Eesti meistrivõistluste etapp		
	Käina kardirada		Klaar Motorsport 250 44437

Teated

Pühapäevakooli emadepäeva kontsert toimub pühapäeval, 14. mail kell 10.00 seltsimajas.

Seltsimajas avatud näitus **“Käterätt kui ilu- ja tarbeese läbi sajandi.”**
E ja K kl. 9-19, muul ajal kokkuleppel Heliga tel. 97-222 või 97-176.

Seltsimajas on võimalik kangast kududa E ja K 9-19, muul ajal kokkuleppel Heliga.

20. mail on **Viiendad Hiumaa külade kevadpäevad Kassaris.**
kella 9-15-ni mõisas laat. ost-müük-vahetus ja muidu kevadpäikese nautimine. Loterii
kell 11.30 oksjon Kassari Haridusseltsi toetuseks
kell 12.00 klubi “Elurõõm” esitab Oskar Lutsu “Kapsapea”
kell 13.00 “Kassari käsiraamatu” esitlus
kell 14.00 seltsimajas vestlusring

1. “Regionaalse arengu suunad ja strateegiad Eestis.”

Kutsutud on Siseministeeriumi regionaalse Arengu osakonna juhataja Priidu Ristkok.

2. “Väinamere projekt. Mis ja kellele.” Kutsutud MTÜ “Arhipelaag”, Toomas Kokovkin.

Kõik huvilised on oodatud! Kui keegi soovib loterii jaoks annetusi teha, saab seda teha suve läbi. Meie järgmised loteriid on plaanis läbi viia Jaanipäeval ja kiigepeol.

Kõigile Kassari inimestele on laadaplatsil kauplemine tasuta.

Kaupleja, kui vajad lauda kauplemiseks, anna endast märku tel. 97121 või õhtuti 97181.

Kui vähegi toetust leiame, siis sügisel läheme edasi järgmiste õpetustega:

A. **Portselani maalimine.** Osavõtja, varu endale nõu(d), mida soovid kaunistada. valged nõud on saadaval Kärklas "Kunstika" kaupluses hinnaga 20-60 krooni.

B. **Vööde valmistamine** kangastelgedel ja tihvaga.

C. **Õlgedest ilu- ja tarbeesemete valmistamine.** Siit palve viljakasvatajatele. Oleme tänulikud, kui kingite õppimise tarbeks sületäie pikki rukki- ja nisuõlgi.

Kui on veel soovi midagi õppida, andke julgesti teada raamatukokku tel. 97-222.

Käesolevaks ajaks on tunduvalt avardunud eestlaste reisimisvõimalused. Peaaegu alati osletakse selleks ka **sihtkoha maa- ja/või linnakaart**. Raha kokkuhoiu mõttes oleks tore, kui juba kodunt minnes saaks vajaliku kaardi kaasa võtta.

Niisiis, koondame info raamatukokku:

- kelle käest ja millise riigi/linna kaarti on võimalik laenata.

Anna endast teada, kes sa oled nõus kaarti välja laenutama!

Reisihuviline! kasuta infot – laena ja tagasta!

Käesoleva aasta suvel **tuleb Kassaris eesti keelt õppima 18 vene last**. Kassari Haridusseltsi kirjutatud pereõppeprojekti "Aega tunnetame läbi keele" rahastab ÜRO Arenguprogramm läbi Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse.

Lapsed elavad ja töötavad peredes, 1-2 ühes peres. Pereõpe toimub kolmes vahetuses, 12.06-3.07; 5.07-26.07; 3.08-24.08, igaühes kuus last. Projekti rahadest makstakse ööbimise eest a' 97.- krooni, toiduraha 50.- krooni päeva kohta maksab lapsevanem.

Suvi on teadagi kiire aeg igas peres, kuid kui keegi soovib oma peresse last lisaks võtta, andke teada. Täpne info tel. 97-121 või õhtuti 97-181 Merike Niimann.

Lugupeetud vastuvõtivate perede esindajad!

Saame kokku reedel, 09. juunil 2000 a kell 10 mõisa õues (muuseumi ees) tamme all. Räägime pisut psühholoogiast ja allkirjastame lepingu. NB! Kaasa arveldusarve number ja isikukood!

*Ngored ja vanad,
suured ja väiksed!*

Ootame teid lühinäidendite võistlustele, mille esitamise viimane tähtaeg on 16. oktoober 2000. Hea, kui sisu oleks naljakas ja tegevus toimuks Kassaris.

Näidendi pikkus võiks olla 10-60 minutit.

Tööd palume tuua Kassari Raamatukokku või saata aadressil 92111 Hiiumaa, Kassari Raamatukogu.

Auhinnad!

Üks lugudest esitatakse 26. detsembril k.a. Kassari jõulupeol.

Samas toimub ka auhindade kätteandmine.

Kassari Haridusselts

Olukord ei ole kõige lootusetum-töökust loetakse Kassaris endiselt edukuse aluseks ...

... Sellise järelduse võib teha eelmise sajandi viimasel aastal Kassaris läbi viidud sotsioloogilisest uurimusest. Otsustasime korraldada uurimuse ankeedi vormis ja võimalusel jagada ankeet kõigile Kassari elanikele alates 16 eluaastast. Saamaks üldist pilti sellest millised on probleemsed valdkonnad ja millega rahul ollakse, olime sunnitud tegema esimese ankeedi suhteliselt mahuka. Vast ehk liigagi mahuka. Siinkohal tänaksime kõiki, kes võtsid vaevaks ankeedi ära täita. Kokku laekus täidetud ankeete 160 Kassari põliselanikult. Suvitajate ankeedid on veel peale selle, mis on läbitöötamata.

Järgnevalt tooksin ära ankeetide esmasel töötlemisel saadud mõningad kokkuvõtvad andmed.

1. MINA, PEREKOND JA KODU

Tabel nr. 1 Oma elukohta määratleti järgmiselt (%)

Esiküla	26,3
Kassari	32,5
Taguküla	9,4
Orjaku	23,1
Muu	3,8

Tabel nr. 2 Vastanute vanuseline jaotumine (%)

Vanus	%
10-21	11,9
23-35	18,8
39-49	27,5
50-60	18,8
61-69	11,3
70-89	11,9

Sooliselt on vastanutest ülekaalus naised 94 ja mehed 66. Oma perekonnaseisuks märkis 47 vallalised, 84 abielus ja 20 vabaabielus. Siinkohal on huvitav võrrelda sugu ja märgitud perekonna seis.

Tabel nr. 3

	Mehed	Naised
Ei ole abielus	22	24
Abielus	35	54
Vabaabielus	9	12

Selle küsimusega kaasneb üks mõõdalaskmine. Nimelt ei olnud võimalike vastuse variantide hulgas "lesk", seega võib nii mõnigi lesk olla valinud "ei ole abielus"

Tabel nr. 4 Vastajate hariduslik jaotumine

Alg	24
Põhi	43
Kesk	25
Kesk-eri	49
Kõrgem	18

Inimeste arv leibkonnas kõigub 1 kuni 7-ni.

Rahvuselt on 158 vastanut eestlased 2 venelased ja 1 lätlane. 107 vastanut on Hiiumaal sündinud ja 53 sisseäänannud. Sisseäänanu peamisteks põhjusteks on olnud;

- Abielu
- Tööle suunamine
- Kolimine koos vanematega
- Või lihtsalt linnast maale kolimine.

Tabel nr. 5 Vastanute sotsiaalne staatus

Palgatööline	43	Õpilane	18
Ettevõtja	21	Töötu	14
Firmaomanik	6	Pensionär	43
Riigitöötaja	4	Invaliid	10
Juhutöötaja	8	Lapsepuhkusel	6

Muresid on kommunikatsioonide ja muude mugavustega. Kahjuks ei selgu ankeedist, kas Kassari elanikel on vajadus elamispinna järele.

Kõige rohkem kurdetakse vee puhtuse pärast. Järgmiseks kurdetakse telefoniside kvaliteedi üle ja kanalisatsiooni pärast. 27 korral leitakse, et auto võiks parem olla. 29 inimest kirjutab, et neil on peres arvuti aga 46 arvavad, et seda pole vajagi.

Küsimusele, kui suur on teie pere sissetulek iga pereliikme kohta kuus, vastas 130 küsitletut. Ühe pereliikme kohta sissetulek on kuni 500 kroonini 13,8%-l; 500-1000 kroonini kuus 23%; 1000-3500 krooni kuus (75,5%), veel suurem (2,3%) vastanutest. Samas arvavad 66,6% vastanutest, et Hiiumaal elamiseks oleks vaja vähemalt 5000 krooni kuus iga pere liikme kohta.

Küsimusele, kas tunnete elust rõõmu vastas positiivselt 96. Seega ei ole olukord mitte lootusetu. Inimesed ei ole kaotanud usku, et oma elujärge on võimalik parandada. 131 inimest leiab, et nende endi ja perede praeguse käekäigu eest on vastutavad nad ise. Võimalusi selleks leitakse olevat vaja ainult ise aktiivsem olla. Paljud inimesed sooviksid oma põhitöö kõrvale veel lisateenimisvõimalust ja on selle nimel valmis minema täiendkoolitusele.

Nimelt 83 vastanut sooviksid saada täiendkoolitust ja on nõus selle eest ise tasuma. Enim soovetakse täiendõpet järgmistel erialadel:

- Arvutid ja nende kasutamine
- Vöörkeeled
- Seadusandlus
- Tehnika kasutamine ja remont

Ka hetkel töötud ei ole mütsi nurka visanud. Mitmed oleks valmis tegema käsitööd, hooldusraiet ja roogu koguma. Vanemad inimesed kurdavad, et ei saa paljude füüsiliselt raskete töödega tänu kehvale tervisele ise hakkama ...

Keegi ei pea end väga edukaks aga siiski ollakse tänase päevaga rohkem rahul kui möödunud aegade. Tõsi, vanemad inimesed tunnistavad, et ei suuda muutustega kohaneda. Siia kuuluvad need 20, kes väidavad end vaesed olevat.

Samas õiguslikust aspektist on olukord parem, mitte keegi ei väida end olevat õigusetu, valdav enamus on olukorraga rahul.

Rõõm on tõdeda, et küsimusele "kas teete oma tööd rõõmuga" vastas enamik positiivselt, vaid vähesed tunnistasid, et nende töö on neile vastumeelt ega paku huvi.

Küsimusest, kui sageli tunned elust väsimust, selgus, et üldse tunnevad seda tunnet 14 inimest väga sageli ja 33 sageli.

Analüüsides seda küsimust vanuse järgi on kurb tõdeda, et 16-21 aasta vanustest vastanutest tunnevad seda tunnet **väga sageli üks ja sageli kolm noort.**

Põhiliselt on see tunne vanuseklassis 36-49 ja 50-60. Eks ikka on nii, et elutarkusega kaasneb ka võime elust rohkem rõõmu tunda. 70 ja vanemad vastajad selliste tunnete all peaaegu ei kannata.

Rõõmustav seik on see, et **igapäeva muredest tähtsamaks peetakse üldist meelerahu.** Nii vastas 34 küsitletut. 30 vastajat arvas, et raha lahendaks kõik probleemid ja 22 vastajat pidas kõige tähtsamaks tervist.

Üldiselt on tervisega lood pahasti. Palju rohkem on neid, kes väidavad, et nende tervislik seisund on halvenenud, kui neid kes kiidavad selle paranemist.

Vastuseks küsimusele "mis teeb muret" asetati probleemid järgmisesse pingeritta:

- Enda ja lähedaste tervislik seisund.
- Kassari praegune olukord.
- Hiiumaa praegune olukord.
- Käina valla praegune olukord.
- Vajadus hoolitseda oma lähedaste eest.
- Enda ebapiisav haridus.
- Lastele piisava hariduse andmise võimaluse puudumine.
- Eesti tulevik.
- Eestluse tulevik.

2. Haridus ja kultuur

Ühelt poolt kurdetakse hariduse kvaliteedi üle, teisalt ollakse kohaliku kooliga üldiselt rahul. Enamik soovib anda oma lapsele kõrgharidust ja siinkohal eelistaks vanemad andekamat last.

Hariduse tasustamise küsimuses lähevad hääled pooleks. On ka neid, kes oleks valmis oma laste õpinguid juba põhikoolist alates täiendavalt finantseerima. Elus edasijõudmise pan-diks peetakse järjekorras:

- Töökust
- Ettevõtlikkust
- Head haridust
- Tervist

3. Loodus ja keskkond ja Kassari Maastikukaitseala.

Murelaps, mis teeb pea kõigile Kassari elanikele rohkem muret, kui oma lapsed. See on meid otseselt ümbritsev keskkond, Kassari loodus ja selle omapära säilimine. Rahva arvates teevad Kassari omapäraseks vahelduv maastik, kaunis rannajoon, sääretirp, kadastikud ja niidud. Suurimateks ohtudeks Kassari omanäolisuse säilimisele peetakse:

- Võsastumine
- Põliselanike arvu vähenemine
- Maade ostmine välismaalaste poolt

Nagu näha peetakse peamiseks probleemiks võsastumist, puisniitude taastamist ja võsastunud ranniku puhastus raiet, sellekohast abi on elanikud valmis osutama.

Pea kõik keskkonna näitajad on vastajate arvates viimase viie aastaga halvenenud. Peamist süüd nähakse raha puuduses ja inimeste väheses keskkonna teadlikkuses.

Teatavasti asub Kassari maastikukaitse alal, kuid küsitlusest tuleb välja, et suurem enamus ei tea kaitseala eeskirjadest mitte midagi. Väidetakse, et neid eeskirju pole keegi piisavalt tutvustanud. Samas ei kurda keegi kehtestatud piirangute ranguse üle ja enamus inimesi ei näe kaitsealal elamises mingeid probleeme.

Suur enamus vastajatest leiab, et Kassaril peaks olema oma palgaline kaitseala järelvaataja, kes baseeruks Kassaril.

Samuti toetab suur osa elanikke ideed, et Kassari võiks olla nn. roheline piirkond.

4. Maa

Paljud on rahul sellega, mis neil on. 24. on maa ostusoovi. Enamik soovivad osta maad Kassaril (15), 5 Käina vallas ja 4 Hiiumaal. Maa omanikest 66 -el on selge soov ja ettekujutus mida oma maaga peale hakata, 39 ei tea mida maaga teha. Konkreetsed ettepanekud on järgmised:

mahepõllumajandus	3
enda tarbeks	6
puukool	4
rendiks	2
kinnisvara	1
aiamaa	7
põllumaa	11
loomapidamine	5
rajaksin pargi	2
maja rajamiseks	4
golfi väljak	1
müüks	7
lastele	2
lambapidamine	2
vastavalt vajadusele	1
õunaaed	1
laiendaks senist ettevõtet	2

Loomi on peredes 70,6% vastanuist

5. Areng

Siinkohal tooks ära mõned konkreetset ettepanekud.

- 35 vastanut vastas, et oleks nõus taaslooma mõne ühistegevuse.
- 17 vastanut on valmis asutama uut ettevõtmist.
- 54 vastanut oleks valmis asuma äriühingu osanikuks.
- 60 vastanut leiab, et buss peaks läbima Kassarit 3 x päevas.
- 134 soovib kabelile kella ja 106 on nõus selleks annetama. (Käesolevaks hetkeks on kell kabelil olemas)
- 83 soovib Kassarisse pangaautomaati.
- 105 teab mis on Euroopa Liit, 90 ei poolda sellega liitumist.
- 119 lubas minna valima
- 92 teadis konkreetset keda valib.

64 vastanu majapidamises ehk 40 % -il on viimasel ajal midagi ehitatud või rajatud.

Seejuures 31,25% on ehitanud abihooneid, garaaže; 28% -il on olnud elamu laiendamise; 26,5% sauna või pesemisvõimaluse tegemine; 6,25% -il turistide teeninduseks ja 3% on rajanud uue majapidamise.

Loodame, et ankeetides kajastuva põhjalikum analüüs aitab lahendada meie elu konkreetseid probleeme.

Rasmus Schneider

Tartu Ülikooli Avatud Ülikooli

sotsioloogia teaduskonna

II kursuse tudeng

Eesti Rahvuskultuuri Fondi Lepa Anna nimelisest Sukasäärest

Kust see mõte?

Kassari Haridusseltsi juhatuse ja Kassari saare külavanemate kohtumisel Käina Vallavalitusega möödunud kevadtalvel tegi Merike ettepaneku, et vallal võiks olla üks fond, kust noori õppijaid toetatakse. Mitte nii paarisaja krooniga, vaid ikka summaga, mis noort aitaks ja ka ühtlasi kohustaks oma teadmised ja oskused kodukohale pühendama. Et külad tühjaks ei jääks.

Vallavanem arvas, et sellise Fondi võiksime me ise luua ja küll siis vald aitab toetajaid leida

...

Võtsime asja tõsiselt ja uurisime ning puurisime ja leidsime, et sobivaim ja usaldusväärseim raha hoidmise koht oleks RAHVUSKULTUURI FOND, kus Eri Klas eesotsas. Sinna sai tehtud taotlus Lepa Anna Sukasääre nimelise allfondi loomiseks ja makstud sisse ka esimene algkapital 989 krooni.

Kuidas see fond meid siis toetama hakkab?

Kõigepealt tuleb sukasääre põhikapital muretseda, mis on 100 000 krooni.

Kõik annetused, mis sellesse fondi tehakse on annetajale tulumaksuvabad ehk teisiti öeldes saab inimene annetatava summa suuruse maksmisele kuuluvast tulust maha arvata.

Seda Sukasäärt hoiab ja kamandab RAHVUSKULTUURI FOND.

Stipendiume ja toetusi hakatakse maksma põhikapitali täitumisel teenitud % -dest. Selleks moodustatakse sukasääre nõukogu, kuhu Kassari Haridusselts saab liikmeid soovitada. Nõukogule saab Kassari rahvas ka tingimused esitada, mille alusel stipendiumide ja toetuste saajaid valima hakatakse.

Praegu veel konkreetseid tingimusi pole määratud ja kõik ettepanekud on oodatud. Muidugi pole meil veel sukasäärgi täis, aga asi edeneb. Sinna on kogunenud juba ... 4345 krooni????

Miks siis ikkagi just Lepa Anna Sukasääre fond?

Harald Suislepp on meenutanud:

“Anna kodu-madal palkseintega talumaja, rookatus kümnest kohast kümne erineva materjaliga ja erineval moel paigutatud, õueõunapuu taga kükitamas imeväike saun, päikesepoolne ot-sasein sädistavaid kuldnokapuure täis-see kodu oli alati kõigile avatud. Anna ei peljanud võõraid. Sellel kodul polnud õiget lukkugi. Kui Anna kusagile kaugele läks, pani ta luua vas-tu ust, et tulija taipaks, vastuvõttu ei toimu.”

Vaevalt, et Annal sukasäärt oli selles tähenduses, et seal kopikaid koguda. Boheemlasliku hingelaadiga inimesena ei hoolinud ta ei rahast ega muust maisest varast. Küll muretses Ta alati selle pärast, mida külalisele meelepärast kaasa anda või mida kellelegi ise külakostiks viia. Tema sukasäär oli tema nooruslik elurõõm helde loomus, kujundlik keel ja huumori-soon, mille vahenditusest said jõudu kõik, kes temaga kokku puutusid.

Soovime ju, et Kassari ka edaspidi nii **meile kui meie külalistele** “hingelise tasakaalu saa-vutamise maaks” (V. PANSO) jääks ja seetõttu otsustasime, et fond, mis on mõeldud **Kassa-ri saare omakultuuri ja arengu edendamiseks**, võiks kanda **Lepa Anna Sukasääre** nime.

Eest Rahvuskultuuri Fondi Lepa Anna Sukasääre nimelise allfondi a/a nr.

SUKASÄÄRT ON TOETANUD

Kassari Haridusselts
Merike Niimann
Viivi Peedu
Hiivi Mugamäe
Asta Hollmann
Altmäe
Jaanus Kõrv
L.Rohtla
Marje Vann
Nittim Ester ja Raul
Arnold Takkis
Anneli Klaus
Ada Heilo
Tiiu Kopli

Valve Mölder
Silvi Steinberg
Evi Sadul
Ester Tammis
Leonoora Kääramees
Ave Alavainu
Kalju Hülbg
Urmas Lauri
Margit Karras-Mäeotsa Talu
Urve Tsirit
Jaak Saar
Tõnis Niimann
Salme Sidron
Mall Sume

Suur tänu kõigile! Ilusat kevadet ja suve mille paistel jälle järgnevad talved üle elada!

Kassari Haridusselts

Selle kevade ootel seltsimajas

Aivar Lorits

26. veebruaril oli Kassari seltsimaja jälle rahvarikas. Rohkem isegi kui ürituse korraldajad ootasid. Rahvast oli nii palju, et kui enne üritust kardeti, kas inimesed ikka tulevad, siis ürituse ajal mõeldi, kas ikka keegi koju ka jäi.

Mis siis toimus? Kassari Haridusselts sai jälle aasta vanemaks ja seekord oli koguni esimene juubel, viis aastat.

Õhtu avas Merike Niimann sissejuhatava sõnavõtuga, kus tänas ja soovis ja õnnitles. Seintel oli välja pandud näitus "Käterätik kui ilu- ja tarbeese läbi sajandite", mida tutvustas Sadul Evi. Vastvalminud kamina õnnistasid sisse Maarja ja Kati. Õnnistamisluuletuse kirjutas Maris Varik:

Vahi kus ahi, kae, kus kamin!
Ei see küta ainult tuba
Mõnusasti muheledes
soojendab kohmetand käsi,
sulatab jäätunud südant,
süütab sädeme silmis,
poetab paljude põue tahtmise tagasi tulla...
Vahi, kus ahi, kae, kus kamin!

Kamin andis sooja küll, pole midagi öelda.

Siis algas näitemäng. Selgeks oli õpitud näidend "Loomulik arstimine", kuuest esitajast viis on Kassari inimesed. Rahvale meeldis väga, kuigi võibolla kõik nii välja ei kukkunud kui kavatsatud oli.

Ainuke võibolla veidi rahulolematu inimene saalis oli näitejuht Hants Korv, kes tundus nagu natuke üllatunud, et sellised amatöörid nii hästi vastu võeti. Proove tehti ju ka alla kümne korra...

Osavõtjad:

teenar – Kalev Vaim, teenijatüdruk – Ülle Lorits, peremees – Toivo Platov, perenaine – Linda Tikk, peretütar – Tiina Selirand, loomaarst – Aidar Kääramees, suflöör – Heli Tuisk.

Nagu öeldud, rahvale meeldis. Siis tuli veel suur tort ja hulgaliselt šampust. Seina peal olid välja pandud haridusseltsi liikmete autoportreed, päris naljakad teised, aga mõne pealt võis isegi ära tunda, kes on kes.

Peo lõpetas ansambel "Suvetrio", kes mängis tantsuks. Kassari rahvas armastab ikka tantsida, nii et põrand oli keerutajaid täis. Kuigi mitte ainult kassarlasi. Külalised olid ka hiidlasi ja veel teisi inimesi.

Vahva pidu, pole midagi öelda. Loodame, et mitte viimane.

Kes teeb, sel juhtub...

Heli Tuisk

Alguseks olgu kohe öeldud, et Kassari haridusseltsi raha ei kulutatud sentigi. Reisikulud katkis läheta organisatsioon "EUROOPA NOORED EESTI BÜROO" programm ja osalustasu maksin ise. Tingimused osalemisel olid: osalenud "Euroopa noored" programmis ja elama saarel.

Nagu saatuse kiuste olin esindamas Eestit ainukesena. Seminar "Kuidas on olla Euroopa kodanik, elades saarel" toimus 23-26. märtsil Prantsusmaal Korsika saare pealinnas Ajaccio's, osalesid Soome, Rootsi, Norra, Inglismaa, Island, Itaalia, Hispaania, Põhja-Aafrika, Prantsusmaa ja Eesti.

Lennureis Tallinn – Kopenhaagen - Nitsa - Korsika algas 22. märtsil kohe üllatusega. Nimelt teel Kopenhaagenisse paigutati mind äriklasi istuma. Oli uhke tunne küll, pärast tuli reisida edasi turisti klassis. Erinevustest panin tähele: toit oli parem, juua võisid palju jaksasid ja lennukist said varem välja.

Omaette vaatepilt oli lend üle Alpide, kõrged mäetipud ulatusid pilvedesse ja nende all ähvardavad tumedad kaljud, kuhu lennukiga ei tahaks kukkuda.

Minnes reisile oli mul kõige suuremaks hirmuks lennujaamades õige värava leidmine, kust järgmine reis välja läheb. Pealegi oli suhteliselt vähe aega järgmise väljalennuni. Kuid sinna jõudmine laabus suurepäraselt, kohal olin õhtul 11 aegu.

Prantsusmaale jõudes hakkasid kohe silma kõrged palmid, mida olen näinud ainult piltidelt ja ümberringi prantsuse keel, millest ma ei taipand mõhkugi.

Eluasemeks osalejatele sai bangalo, mis meenutas väikest aiamaja, seal oli kööginurk, dušš + WC, nari, magamistuba. See oli ainult minu käsutuses, teistest maadest oli vähemalt 2 esindajat ja nemad jagasid majakest. Bangalod olid jaotatud omakorda küladeks, kus igas külas oli 20 bangalot, meie küla nimeks oli Restonica ja kompleksi nimi CCAS Marinca.

Seminar algas kogunemisega (kes kohal olid) 11 aegu rannale, kus rõõmsalt tervitas soe Päike ja paitas meie põskesid. Peakorraldaja Bernhard Abrignani palus igal osalejal tutvustada ennast ja oma organisatsioonilisi tegemisi.

Peale kosutavat lõunasööki tutvustati Korsika pealinna Ajaccio't. Nagu ajaloost teada on see Napoleoni sünnisaar ning kõik seotud eelpoolnimetatuga. laeval "Napoleon Bonaparte" toimus seminari avamine, tutvustati organisatooreid ja eesmärke. Lisaks näidati laeval olevaid erinevaid töötube, mis olid mõeldud lastele – kalade kaitsmine, veealune elu, maalimise töed, vetelpääste jne. Laev oli väga suur ja paljude võimalustega (ka basseini).

Õhtul oli rahvakultuuri õhtu: tutvusime üksteisega, kohalike organisatsioonide esindajatega, esines kohalik ansambel "Cingue So." Väsinutena vajusime peale südaööd oma vooditesse.

Reedene päev algas Korsika ülikooli lektori Oliver Jehasse loenguga "Korsika – Vahemere saar, Euroopa saar." Peale lõunat järgnes loeng "Rahvuskultuuride ulatus Euroopa noorte noorsoovahetusprogrammis", lektoriks Marc Poujol. Töörühmades tutvustati negatiivseid ja

positiivseid kogemusi erinevates noorsoovahetustes. Vahetasime kontaktaadresse ja sain esimesed konkreetsed pakkumised Norrast ja Inglismaalt. Väga olid koostööst huvitatud ka Itaalia, Prantsusmaa, Alžeeria, kuid siin takistab keeleprobleem. Seminaril kõlasid inglise, itaalia ja hispaania keel, mis paljugi takistas omavahelist suhtlemist. Õhtu lõppes pealinna trahteris elava muusika saatel.

Laupäev kujunes Euroopa Liitu tutvustavaks päevaks, lektoriks Michel Biggi, kes ütles enast kursis olevat saarte eluga, kuid Hiiumaast ei teadnud ta midagi. Lektor oli väga huvitav ja tekitas mitmel korral vastakaid diskussioone. Ja õhtu oligi lahkumisõhtu, kus andsime lubadusi ja mõtlesime tuleviku peale.

Enamik lahkus pühapäeva hommikul, kuid mina, soomlased ja rootslased jäime veel paigale. Saatsime sõbrad lennujaama ja ise läksime tutvuma pealinna tänavate ja eluga. Jalutasime terve päeva linna peal ja nautisime päikesepaistet. Õhtupoolikul tekkis soov minna tagasi, aga üllatus, ainuke transpordivahend kella 17 aegu oli takso. Kuna linn paikneb piki kallast, siis ei olnud soovi 20 km kõndida. Mis teha, tuli võtta. Õhtul pidasime Vahemere kaldal piknikku ja arutasime erinevate teemade üle.

Esmaspäeva hommikuks olin jäänud üksinda. Prantsusmaa keeras nädalavahetusel kella, aga minul ei olnud meeles ja nii ma jõudsin lennujaama tunniajalise hilinemisega ning lennuk lehvitas mulle ainult tiibu. Lennujaama töötajad olid väga lahked ja vormistasid piletid järgmiste reise peale ringi. Kuid nüüd pidin ma kusagil öö veetma, sest lendudele järgi ma ei jõudnud. Kuhu jääda – prantsuse keelt ei oska, saksa keelt oskan vähe, nii otsustasin kodule ligema lennujaama Kopenhaageni kasuks.

Hommikul oli juba siht Tallinna selge ja jõudsin õnnelikult kodumaale.

Suur tänu Euroopa Noorte Eesti büroole, kes võimaldas osalemise ja tegi reisiks ettevalmistused.

SAKSAMAAD AVASTAMAS

Maris Varik

Andku asjaosalised mulle andeks mu kergemeelsus, kui tunnistan, et nõustusin Saksamaale konverentsile sõitma kohe, kui pakuti. Ja alles seejärel hakkasin end kurssi viima VILLNET'i projektiga, ehk selle asjaga, millele kogu see rahvusvaheline konverents pühendatud oligi.

Enne kui sõiduks läks, kutsus projekti Hiiumaa-poolne vedaja Aivi Telvik mu Tuuru majja instrueerimisele, kus sain lähemalt kurssi selle projekti eesmärkide ja sisuga ning tutvaks oma reisikaaslasega (Aili Siht). Aili oli ka suure vaeva nägija, kes oli kokku pannud meie ettekande materjalid, minu mureks jäi see kõik ainult inglise keeles ette kanda.

Arvan, et on viimane aeg (vähemalt püüda) lahti seletada VILLNET'i mõte nii, nagu mina sellest aru saan. Niisiis, VILLNET on ellu kutsutud selleks, et luua tihedamad kontaktid eri riikide ääremaaade külade vahel, vahetada kogemusi, õppida üksteiselt, leida üles igas paigas olemasolevad ja varjatud võimalused ja ressursid selleks, et koos muuta elu ääremaaadel elamisväärtsemaks, et seista vastu riikide pealinnakesksele regionaalpoliitikale ja külaelu hääbumisele.

Ma ei tea, kas peame just (kahju)rõõmu tundma sellest teadmisest, et ka heaoluriikides nagu Saksamaa, Rootsi või Soome on äärealade elanike mured ja probleemid meie omadega üpris sarnased: suured vahemaad ja transpordiprobleemid, tööpuudus, noore tööjõulise elanikkonna lahkumine, põliselanike vananemine... Nii et pole me siin oma hädadega nii erilised miskit! Kuid just rootslaste initsiatiivil on eelpool mainitud riikide mõned tegijad asja käsile võtnud ja tiritavad tegutseda deviisi all 'Pole olemas lahendamataid olukordi' ehk 'Kui kuidagi ei saa, siis kuidagi ikka saab'. Õnneks pole unustatud ka ülemere-naabreid läänlasi, hiidlasi ja saarlasi.

Nii me siis kaheksakesi, Aili ja mina Hiiumaalt, kaks saarlast ja neli Läänemaa esindajat, 24. märtsi õhtupoolikul Saksamaale startisimegi. Konverents toimus 25. - 26. märtsil endisel Ida-Saksamaal Mecklenburg-Vorpommerni liidumaal asuvas Lohmeni külas. Kokku oli osalejaid ca 50 inimest, lisaks meile veel Soomest, Rootsist ja Saksamaalt. Rootslastel oli kaasa ka grupp Kalmari ülikooli tudengeid, kes just regionaalpoliitikat õpivad.

Lohmen ja ümbruskonna külad kuulusid sotsialismiajal põllumajanduslikku kooperatiivi, meie mõistes kolhoosi. Kuid erinevalt meist ei ole põllumajanduse reformimine sealmail kuhugi jätnud "mälestusmärke" katkiste akendega, lagunevate tootmishoonete, rauakola hunnikute või sõotis põldude näol. Uued ühistud toimuvad, orasepõllud haljendasid, "Ordnung" valitses kõikjal. Ka endistest põllu- ja farmitööstistest olid saanud paljud tõhusa ümberõppe ja töötasid administraatorite, köögi- ja baaritöötajate, hotelliteenistujate ning põetajatena kohalikus taastusravikeskuses, mis samal ajal tegutses ka 4-tärni-hotellina ja mis oli meie võõrustamispaik. Teenindus oli igati tasemel ja professionaalne, kui vaid kesine inglise keele oskus välja arvata. Tähelepanuväärne oli ka see, kuidas see suhteliselt tavalise, looduslikult üsna igava ja üksluise maastikupildiga paikkond on suutnud rajada järvekese kaldale kõrgtasemel sanatooriumi ja müüb seda teenust üpris edukalt.

Kaugus suurtest keskustest (Berliin 200 km) on muudetud puudusest vooruseks, teenust pakutakse just neile, kes soovivad eemal olla populaarsetest turismiobjektidest ja rahvamasidest. Heaks näiteks oli ka küla teises servas asuv vanurite hooldekodu. Ühelt poolt rabis see meid oma ülima kaasaegsuse ja mugavusega, teiselt poolt oli selgelt tunda ka see, et siin oli piisavalt ruumi ja hoolt iga vanuri jaoks. Igaühel neist oli oma tuba vaskse nimesildiga, abielupaaridel veidi suurem ruum, isiklik vannituba kuulus loomulikult asja juurde, tubades oli aga ka palju isiklike asju, pilte, lilli ... Kaks korda nädalas käis juuksur, tellida sai mani-

küüri, pediküüri, kosmeetikat, massaaži. Mutikesed-taadikesed näisid olevat oma eluga üpriski rahul ja lehvitasid meile rõõmsalt vastu.

Üldse olid need kaks konverentsipäeva väga hoolikalt läbi mõeldud ja kogu organiseerimine toimus täpselt nagu kellavärk. Plenaaristungid vaheldusid gruppide külaskäikudega sealse kooli arvutiklassi (meie oma on täiesti konkurentsivõimeline), vorstivabrikusse, turismiinfo keskusse, lõuna- või õhtusöögid toimusid kohalikes kõrtsides, mis kumbki olid erinäolised. Teisel päeval viidi meid bussiekskursioonile Güstrowi ja selle ümbrusse, eriti muljetavaldav oli tõuhobuste kasvandus. Märkimata ei saa jätta ka seda, kuidas on viimase kümne aasta jooksul silmnähtavalt muutunud külade ja asulate ilme: on kerkinud tervete tänavate kaupa uusi eramuid, mis näevad välja nagu nukumajad, kuid samas ei ole kuskil sellist arutut priiskamist korruste või tornikestega nagu meil tihti uusrikaste elamute juures. Krundid olid reeglina väikesed ja hooldatud. Kevad on sealmail umbes kuu aega meist ees: nartsissid olid täies õies, võõrasemad olid juba välja istutatud ja hiirekõrvus põõsaste okstele olid riputatud värvilised pühademunad, mis mõjusid armsalt ja sentimentaalselt nagu sakslaste ohtras pitsivahus aknadki ...

Mida kokkuvõtteks öelda? Kindlasti jõudis ka meie sõnum Hiiumaalt ja Eestimaalt kuulajateni. Leidsime uusi sõpru ja mõttekaaslasi. Süvenes soov koostööks ja usk sellesse, et ainult siis hakkab midagi liikuma, kui ise asi käima lükata. Ei tohi raisata oma mõttejõudu põhjenduste otsimisele, miks ühte või teist asja teha ei saa. Ka siis kui meil pole oma Suurt Rikast Venda nagu ida-sakslastel, tasub ometi meeles pidada, et pead on meil ometi otsas ja käed küljes, ja vaevalt et viletsamad kui neil. Juba selle teadmise järel tasus nii kaugel ära käia!

PS. Konverentsist endast kirjutas Aili Siht Hiiu Lehes nr 28, 7.04.2000.

Nittim Linda mälestused.

Kolmas osa.

Esimese Ilmasõja aegu ei olnud kruubitangu poest saada, meie mehed hakkasid kruubimasinat tegema. Tehti puust tünn, see vooderdati tsinkplekiga seestpoolt, millele oli taotud raudnaelttega augud, tihedalt auk-augu kõrval, tünni sisu pandi pöörlema, puust rumm, mis oli samuti kaetud naelaaukudega, ja nii tihedalt, et odraiva vahelt läbi läks ja koore pealt ära kooris. Pöörlema pandi rehepeksumasinaga, kaks hobust ette vedama. Siis oli jälle laupäeva õhtul kruubipuder petipiimaga laual.

Taar oli jälle rahvusjook, mida aastaringselt joodi. Taariastjasse tehti taarisoova, põhiaineks kas kadakad või õled. Kadaka taar tuli parema maitsega. Tünni laoti kadakad, vahele puupilpad, üle poole tünni täis, sellele valati ruki-linnastest keedetud taarivesi, peale murti "taarikakud." Linnaste jahust küpsetati väiksed pätsid, mis oli väga magusad ja paari päeva pärast oli magushapu taar valmis. Astja põhjas oli auk, millesse pisteti "taarinaga", see oli umbes 1,5 meetri pikkune pulk, seda loksutades hakkas taar kannu jooksuma.

Üks suuremaid töid oli villa kraasimise talgud. Lambaid oli valge ja musta villaga, sinna lisati veel värvitud musta villa ja kui taheti ilusat sinihalli riiet, kraasiti sekka veel "potisinist" villa.

"Potisinine" oli väga ilus erk värv aialille "lobeelia" sinine. Värv "mulda" sai poest osta ja kodus värviti seda "pissiga." Värvijal tuli seda paar päeva korjata ja keemise ajal pandi see värvi hulka, pärast pesti villad mitmel korral läbi. "Meie Matsis" oli siis selle kohta ka vemmalvärss:

*Sa palu armas inime,
et lammas sünniks sinine,
siis poleks villa värvimist
ja naistel kuse korjamist.*

Kraasimise tööd oli küllaga, kui meeste ja naiste riided olid kõik koduvillased; ja kangad kooti sada kuni kakssada meetrid pikad, muidugi mitmes järgus.

Mäletan veel ühte meest, Loti Laas, kes 25 aastat oli vene kroonut teeninud Aleksander II ajal. Iga vallale anti teatud norm, saata 25-aastaseid poissmehi kroonut teenima. Perepoeigi ei saadetud. Laas oli ka vaene vabadiku poiss ja tema teenis kuskil Venemaal soldatina, kui sai 50 aastaseks lasti koju – kroonu teenimine olnud raske ja karm, kui midagi viltu juhtus, antud püssipäraga peksta. Kui koju lasti, polnudki tal kodu, ehitas siis korjatud palgijuppidest ja lauaotstest väikese onni "Ristete" toa taha. Tuba oli tüüpiline, selleaegne vabadiku maja. Oli üksainus tuba, pliit oli sees ja suitsulõõr käis ringi ümber toa, see oli nii kõrge, et paras oli peal istuda, hea soe istumine oli, tagaseina äärse oli peremehe-naise ase, otse lõõri peal, ees ääres kaks jalga, ukse ees tuli üle astuda. Nagu "Vargamäe" Krõõt, pidi oma toobrid üle ukse läve upitama. Sellega oli pererahvas nõus, külm tuul ei puhunud ukse alt sisse.

Laas tõi Käinast endale noore naise, kes oli vallasema kaksikute poistega. Mõlemad käisid taludes "päilistena" tööl. Laupäeva õhtul käisid meil saunas. Laas oli siis juba vana, oigas ja ägas luu või kondivalu tõttu. Juuli oli veel noor ja riidles Laasiga: "Mis asja sa kägised ja ägised, nii kui vana mäda äge (äke)!" Laas: "Mes sa siis tulid moole naiseks, olin ju vana." Juuli: "ma polekit sind tahtnud!" Laas: "Taha mette, taha mette, mes sa hakkasid siis kaelast kinni!"

Mäealuse külas elas üks vana abielu paar nn Suur Juhan oma naise Marega. Juhan oli natuke "metsa poole", pidi alati Mare käest nõu küsima, kui midagi tegi.

Kord tulnud naabripoiss neile külla, laual olnud ilus kirju tass, poiss võttis tassi pihku ja krõpsiti, tass põrandal kildudeks. Juhan hüüdnud: "Mare, mis sa arvad, kas tapame lapse ää või, ta tegi tassi katki!" Mare: "oh ei me tapa sellepärast last ära, ju Liisu toob uue tassi jälle."

Juhan oli puulaevas madruseks. Kassari mehed vedasid Puulaiu sadamast küttepuid Tallinna. Tallinnas olles hakanud mehed oma naistele koju kirjutama, Juhan ka. Kapten kirjutanud kirjadele aadressid: ikka maadam see ja see. Juhan käskinud ka oma Mare kirjale kirjutada Maadam Mare Elmi. Kui kirjad olnud posti viidud, ütelnud üks mees Juhanile: "Sa lasid oma Mare kirja-

le "maadam" ette kirjutada, aga ega see kiri kätte ei lähe. Need naised, kellel pole lapsi, neile ei tohi "maadam" ette kirjutada."

Juhan küsinud Veo Priidult, "kas sa kirjutasid oma Leenale "maadam?" Priidu: "Ei, kus mina tohtisin, minu naisel pole ka lapsi!" Juhan hakanud siis uut kirja kirjutama. Nii sai Mare siis kaks kirja korraga.

See Kassari, ta mullapind,
on üles kasvatanud mind,
me elame seal saare peal
ja kõnnime ka kõrgel mäel,
kui ükskord naise võtan ma,
ta Kassarist peab olema.
Küssutab minu lapsed tudu,
laulab "Leika Aadu" lugu.

Tahtsin veel kirjutada oma vanaonust, Laas Laasist, kes oli üks kange vanamees, suur töömees, kes oskas kõiki meestetöid teha. Põhiliselt puusepp ja rauasepp. Ehitas maju vundamendist kuni korstna otsani, üksi päini. Toolid, neid kutsuti istmeteks. Neil punuti õlgedest põhjad, olid hästi mõnusad istumiseks.

Laas oli kuulnud, et Pärnus on majade ehitamine palju kallim kui Kassaris makseti. Otsustas Laas minna kevadel Pärnu tööd otsima. Raudteesid siis veel polnud, ei Haapsalu ega Tallinna vahel. Laas – kott selga, kalavinskid jalga, paadiga Haapsallu ja sealt jalgsi Pärnu. Nii käis mitu suvet Pärnus tööl. Kord tulnud Laasil mõte, pole veel Tallinna linna näinud, kui läheks koju minnes, vaataks ka Tallinna linna ära. Lainudki Pärnust jala Tallinna. Vanade meeste arvates olevat see tee üle 200 versta. Ühe Tallinna linna poe aknal näinud suurt 10 ämbrilist katelt, seda olevat Laas ammu igatsenud oma sauna katlaks, et ühe küttega kütaks sauna soojaks ja ka sauna vee kuumaks. Laas ostnud katla ära, sangapidi selga ja hakkas astuma Haapsalu poole.

Õösel maganud kuskil heinaküünis ning teisipäeva õhtuks jõudis Haapsallu, katel ikka seljas ja selg ning õlad hirmsat valu täis. Haapsalu linnas näinud ühe rauapoe aknal peal täpselt sama suurt katelt, hind peal ja 50 kopikat odavam kui tema Tallinnast tassis. Vihastanud siis mees oma eesti viha, võtnud oma katla seljast ja visanud sinna poeakna alla kivisillutise peale oma katla puruks, mitmeks tükiks.

Kuna oli juba hilisõhtu, pood kinni, läinud sadamasse, seal olnud üks Kassari mees oma paadiga, ja sõitnud koju. Talvel, kui väin oli "viss", tõi hobusega oma katla koju. Tallinna linna enam vaatama ei läinud.

Suurest käimisest sai Laas omale gangreeni jalga. Käisin teda vaatamas, olin väike, 5 aastane. Haige jalg oli voodi otsa peal püsti. Jalalaba oli täiesti must ja kõrbenud kortsus nagu tules põlenud sea koot. Erk punased triibud tõusid säärede kuni põlveni. Ta karjus suurte valude käes ja sellesse ta suri.

Kuna silk ja "terved tuhliid" olid talus peamine toit, tuli silku osta. Kassari lahes silku ei olnud. Muhulased käisid kevadel Kassaris silku vilja vastu vahetamas. Kuid Muhu silgud oli tuimad ja kõvad. Teati, et Pärnu lahe silgud olid väiksed aga rammusad ja magusad. Siis hakkasid Kassari mehed Pärnus "võrgal" käima. Minu isa käis ka mitu kevadet Pärnu rannas silku püüdmas. Üks meremees ja paljulapseline peremees, kellel oli suur paat, mahutas 10 meest oma võrkude ja "vitsikutega" ja muu pudi-padiga paati ja purjetati Pärnu randa, juba maikuu alul, kui meri jääst lahti läks. Kusagil Häädemeeste kandis leiti hea püügikohaga laht. Kõige esimene saak soolati oma tarbeks tunnid täis. Siis hakkasid mulgid ja teised Lõuna-Eesti poolt peremehed oma hobustega otse rannast ostmas käima.

Oma kalad tulid rappid, pesta ja soolata, kuna meestel oli tegemist võrkude puhastamise ja kuivatamisega, tuli koha pealt rannanaistega kaubelda rappimiseks, neile tuli maksta kas rahas või kaladega. Siis tahtsid mehed võtta oma naisi või tüdrukuid kaasa rappima. Aga probleemid

kerkisid meresõiduga, oli ju lahtine kalapaat, ainult paadi nina oli kaetud puldaniga, kus all olid magamisriided ja kaasavõetud toidukraam, kui juhtus torm ja vihmasadu, olid mehed kõik puldani all. Kui oli hüva pärituul, siis oli sõidetud Puulaiust pärnu randa kolme päevaga, kui aga tuul oli vastu, läks aega nädal või rohkem. Aga naisega olid ju lahtises paadis häda oma "hädaga." Kuidas lahtises paadis 10 mehe silma all saad oma "häda" õiendada.

Aga inimene on ju nii loodud – mitte ainult inimene, vaid kõik loomad, kõik elusolendid, ka kõige pisemad putukad ja satikad, kes söövad, tekivad ülejäägid, mida organism ei vaja – need tuleb "üle parda" visata, seetõttu jäi naiste reis ära. Aga oli ikka üks julge Kassari tüdruk, kes tuli meestega kaasa. Ta ise oli pärast ütelnud, et kauba tegemise ajal tal ei tulnud üldse meelde selle "häda" asjaga, meelde tulnud siis kui pool päeva sõidetud ja "häda" käes. Lainud siis paadiomaniku nn kipperi juurde kurtma, tema peab oma meeskonna eest hea seisma. Kipper hüüdnud: "Kõik mehed pardale, näoga vastu vasak parrast seljad parema parda poole!" Võtnud siis tüdruku sülle ja nagu pisikese lapse parema parda ääres õiendati asi ära, ja nii igakord – ka tagasisõidul. Meestele teinud see rivi komandu nalja, aga tüdrukul olnud muidugi piinlik. Koha peal mehed maganud suure talutoa põrandal, aga tüdrukul tehtud ase aita. Eks iga inimesel on oma ihalused ja soovid, nii olevat ka seda kipperit õõseti aida ukse juures nähtud. Tüdruk lubanud küll järgmisel kevadel jälle kaasa sõita, kuid saatuse tahtel oli kevadel tüdrukul "väike vääks" süles ja sellega lõppeski naiste vedu Häädemeeste kalapüüule.

Mehed magasid peretoas põrandal, peremees ja naine ahju taga voodis. Ühel õhtul, ilm ilus ja vaikne, heitnud kõik magama, öösel ärganud naine, käinud õues asjal ja läinud mehe juure voodi, ütelnud mehele: "Vanamees, tõuse üles ja mine võta oma võrgud välja, tormi tuleb ja väga tugevat "tutike" vihiseb ja pahiseb kõvasti, suur torm tuleb, ütle hiidlastele ka!" Vanamees tõusnud üles, pannud riidesse ja ütelnud neile: "Öösel tuleb kõva torm, ajab teie võrgud puruks ja mis kehvasti pandud – hoopis minema!" Mehed küsima, kust sa tead. "Tutike pahiseb!" Mehed hakanud naerma, mõtelnud naise tutikest ja maganud edasi. "Vaata kus baromeeter väljas!" Kui vanamees oma võrkudega koju jõudis, olnud tuul juba väga tugev, siis aga järsku päris mürul lahti, nii et merele minna pole lootustki. Hommikuks olnud nende võrgud puruks, muist hoopis minema viidud ja õudselt adru ja igasugu prahti täis. Vanamees ütelnud: "noh näate nüüd, eks te tulnud võtnud võrgud õigel ajal välja!" "Aga mis "tutikesest" te rääkisite?" "Vaata meie põllu pääl keset lagedat on üks väike kuusetukk, umbes 10 puud, enne suurt tormi hakkab see kuusetukk, me kutsume seda "tutikeseks", kohisema ja pahisema, mida suurem pahin, seda tugevam torm, sellepärast ma ruttu läksin õigel ajal, teie aga magasite – kraapige nüüd oma adru täis ja katkisi võrke!"

Mu tädi rääkis, kuidas tema nime panemisega lugu oli. Tädi oli sündinud 1864 seega 135 aastat tagasi. Tema oli oma isa-ema esimene laps, kellel pulmad olid "hiljaks jäänud" ja paistnud juba pulmade ajal välja, et "väiksed rattad ees!" Kui siis mõne kuu pärast sündis tüdruk, olid noored otsustanud panna mehe ema st ämma nime "Mare" oma tütrele. Kui papp tuli ristima ja küsis nime, vastanud noored mõlemad, et "Mare." Aga kus siis ämm tõusnud püsti ja hüüdnud: "Mis Mare, minu nime, vaat' sehuke krants, kes juba pulmalaua alt mulle otsa vahib, ei tohi minu nime mitte panna!" Pandud siis Leena ja kuus aastat hiljem sündis minu ema ja talle pandi nimeks Mare. Mulle rääkis samamoodi loo, oma esimese lapsega olnud samas hädas mu majapere naine, tema tahtnud ka oma esimese tüdrukule panna nimeks "Madli", ämma nime, kuid ämm ütelnud ka, see kes nii edev on, et trügis juba kolmandaks laulatusele kaasa, ei tohi panna minu nime ja talle pandi nimeks "Miina."

Sirvides vanu raamatuid tuli meelde prohvessor Paldroki tervise õpetusest toa tuulutamisest: "Mõni inimene teeb hommikuti oma õhuakna 5 minutiks lahti ja ütleb: "nüüd on tuba tuulutatud." See on niisama hea, kui võtad klaasitäie solgivett ja paned sinna sisse teelusikataie puhast vett ja ütled: see klaasitäis vett on nüüd puhas. Tuulutamisel peab tingimata olema läbi tõmme. Teise Ilmasõja ajal oli suuri raskusi linnainimestel toidu muretsemisega. Olid ju mingid

“tsekid” ka, aga nende eest ei saanud midagi peale leiva. Leiba sai tööline 400 grammi ametnik või teenistuja 300 grammi ja ülalpeetav 200 grammi päevas. Tangu või jahu tsekid olid, aga kaupa ise ei olnud. Linnarahvas käis vahetamas. Piimaplekid ja seljakotid. Hiiumaa vahel käis küll laev, aga sadamas oli piirivalve vastas ja võeti kõik peale võileibade ära. Käisin üks sügis ka kodus.

Venenaise vend elas Haapsalus, temal oli paat, sain kaubale, et toob mulle kotikese kartuleid, kui ise kaasa sõidan.

Sõitsime Kassari otsast välja, ilm oli ilus, vaikne, aga paat tasa liikus. Õhtuks jõudsimme vana sadama. Võtsin voorimehe ja sain oma 3 korvitäit kartuleid jaama. Aga Keila ja Tallinna jaamas oli piirivalve vastas, oleks kohe ära võetud. Istusin selle õõ Haapsalu jaamas, kartulikott pingi all. Hommikul sain oma koti “suur kiiruse” peal Keila jaama ära saata. Kolme päeva pärast jõudis kott kohale. Nii sain seks talveks oma “väike verevaid” ära süüa.

Saarnaku Priidu vedas ka reisijaid ja kaupa Ligema suust Haapsallu, aga polnud ju kellegil telefoni, et oleks saanud veoajaga kokku leppida. Priidul graafikut polnud.

Priidul oli rääkimise viga, ta ei saanud “k” tähte sõna sees välja ütelda. Üks Priidu jutt oli nii: “Hakkasin Haapsalust tulema, järsku nii paks udu –ut piimapüttis, mes sa hing teed, ei ole –ompassi, ei ole –aarti, ei ole –ella –aa mitte, aga pannin tulema, -urss otse –assari ja tullin välja vastu –assari –abeliaeda parlatsakati!”

Eelmisel sajandil elas Kassaris üks tark kingsepp, Klõtsi Peeter, kes tegi meestele säärikuid, naise ja laste kingi, kuid kellegi jalalt mingit mõõtu ei võtnud. Kui tuli keegi tellima, ütelnud Peeter: “Näita jalga!” See võtnud oma jala paljaks, Peeter vaadanud eest ja tagant ning teinud kingad või saapad, mis keegi tellis, täiesti parajad.

See Klõtsi maja olnud Koka pere ja Mäki maja vahel. Kui Peeter sinna maja ehitanud ja maja juurde kaevuauku kaevanud, sattunud ta mingi kalme või vanaaegse surnuaia peale. Olnud pealuid, ribikonte ja teisi luid päris robinal. Peeter jätnud kaevu tegemise pooleli ja toonud endale Matsi-Hindri kaevust vee. Nii võis enne kabeli surnuaeda olla seal matmispaik.

Veesooned maa all jooksevad ja keegi nende käiku ei tea. Vanasti olnud Jürnatsu ja Lelu vahel üks pere (nime ei mäleta), seal olnud väga halb kaevuvesi. On tehtud proovi, keegi suri ja surnu puusärki pandud punase värvi mulda, prooviks. Ja selle Lelu ja Jürnatsu pere vahe kaevus olnud teisel ja kolmandal päeval samasugune punane kaevuvesi. See pere olla sealt ära kolinud.

Mardipäeval käisid mardid jooksmas. Meie, lapsed, kartsime neid ja peitsime eest ära, aga ega nad kellegile kurja ei teinud, tänasid, kui midagi anti ja sajatasid, kui midagi ei antud. Kui aga midagi anti, siis loeti “Mardipalvet.” Sel palvel pole mingit mõtet ega seost, kuid seda loeti ja meie, lapsed, õppisime selle pähe. Panen selle loba siia kirja.

Mardipalve

Pöide külas, Tubala linnas laotas Jumal, keskm maailma palavat päeva õigete ja ülekohtuste peale. Kui hull koer hammustab, kui laps nutab, keeda saarekoore vett, too linnast ämma pulbert, anna ükskord päevas sisse, kui hernes – saab terveks. Usin kirjutaja, raudsulg võtab kurjavaimu jalust raudkingad ära. Eks sa sõge inime näe, et päike tõusnud on, et sa sitavankrid põldu viid, püüse otsad merre lased. Inglismann, sitsiskann, gutesman, tripsikann, auh, mein liibe augustin, make tipski, leemekotski, ukse pihta kolks, paaripihta plaks, prastsai, marss, mardid lähevad.

Prostitutsioon olevat kõige vanem teenuste liik, millega naised tegelesid. Ka Kassaris oli eelmises sajandis üks tüdruk, Nurme Mari, kes võttis õõseti raha eest mehi vastu. Ühel hommikul oli naabri Liisu juhtunud kuulma, kui Mari oma “kassat” teinud. “Noh, mis see siis on? Täna õõsel oli 10 poissi, aga 9 raha on, kes siis jättis maksmata?” Taks olnud 1 kopik. “Ah jah, see on ju Klõtsi Toomas, tema on nii vaene, tal pole mitte pennigi! Olgu peale.”

Ühel õhtul otsinud üks linna härrasmees õõmaja kohta, teda oli juhatatud Mari juurde. Sel olnud kõvaks targeldatud mantsetid varrukates ja pannud need õõseks akna peale. Mari ärganud hommikul varem ja uurinud neid igat pidi: “mis asjad need küll on ja mis nendega tehakse? Kes

pani küll need kaks kõrvata kruuskut meie akna peale?" Kui linnahärra ärkas ja oma "kruuskut" kätte tõmbas, polnud Mari imestusel piiri. Linnamees annud aga Marile öömaja eest koguni 10 kopikat. maril mitmeks päevaks õnne küll.

Kui Mari jäi juba vanemaks ja see amet enam leiba ei annud, ehtasid pojad (tal oli 2 vallaspoega, kes elasid linnas) talle väikese majakese ja saatsid talle söögiraha. Tuli Maril üks kosilane, kes tahtis Mari naiseks võtta ja Mari juure elama tulla, kuid poisid olid täiesti vastu, ei tohi! Meie sulle siis enam kopikat ei saada. See mees olnudki üks ulakas, kel polnud elu- ega töökohta, ja Mari ütles ära. Kui naabrinaine küsis, miks sa siis ei lähe mehele, vastanud Mari: "jätšin jah selle nii kohe. Mis ma ikka sinna kipun, poisid vastu, joo seda ilmal saadud kah!"

Üks Hiiumaa mees ütelnud enne Jüripäeva naisele: "Ma mõtlesin sedasi, et lehen seks suiks eige Suurele maale sulaseks. Sää! pidi maksetama 300 krooni sui peelt ja prii lobi." Naine: "eks mine jah, se laud uks lagund, oleks uusi laudu vaja. Näe, aknal kaks kruuti katki, kaltsud ees." Mees läks, leidiski kuskilt Läänemaalt, ühes talus, sai kaubale. Kõigepealt vaja kündma hakata. Peremees näitanud põllu ette ja õpetussõnad, mida tähele panna, kuidas künda. Mees kündnud päeva ära, aga õhtul ütelnud peremehele: "Kuule peremees, ma ütle nüüd soole, ma annan need 300 krooni soole ka lehen ää!" "Miks sa siis ära lähed?" "Vaata, seda tööd ma sedasi ei tee, muud kut aja hobust, hoia sahka, vaata vagu ja süüa antakse neid vanu metsa latakaid, maap söö neid mette!" Mehele antud 3 korda päevas koorega kartuleid ja soolatud musti männiseeni. Mees võtnud varnast mütsi, oma seljakoti ja kõndinud koju tagasi.

Lõpp

Tähtsad telefonid

Politsei Käinas	36545	Hansapank	22650
Päästkeskus Käinas	36545	Postkontor Käinas	36105
Häirekeskus	112	Veterinaarteenindus	36676
Ambulatoorium	36588		36556
Perearst Ülo Lember kodus	36588 199	Orjaku sadam	97125
Perearst Marje Vann kodus	36583 31383	KLEMET tankla Käinas	36257
Hambaarst	36354	Käina infopunkt	36143
Apteek	36154	Heltermaa I - punkt	31001
Telefonirikked	116	Heltermaa sadam	31630
Hiiumaa Haigla kiirabi	32086	Rohuküla sadam	247 33666
Elektrihäired	22322	Bussijaam Kärđlas	32077
			32054

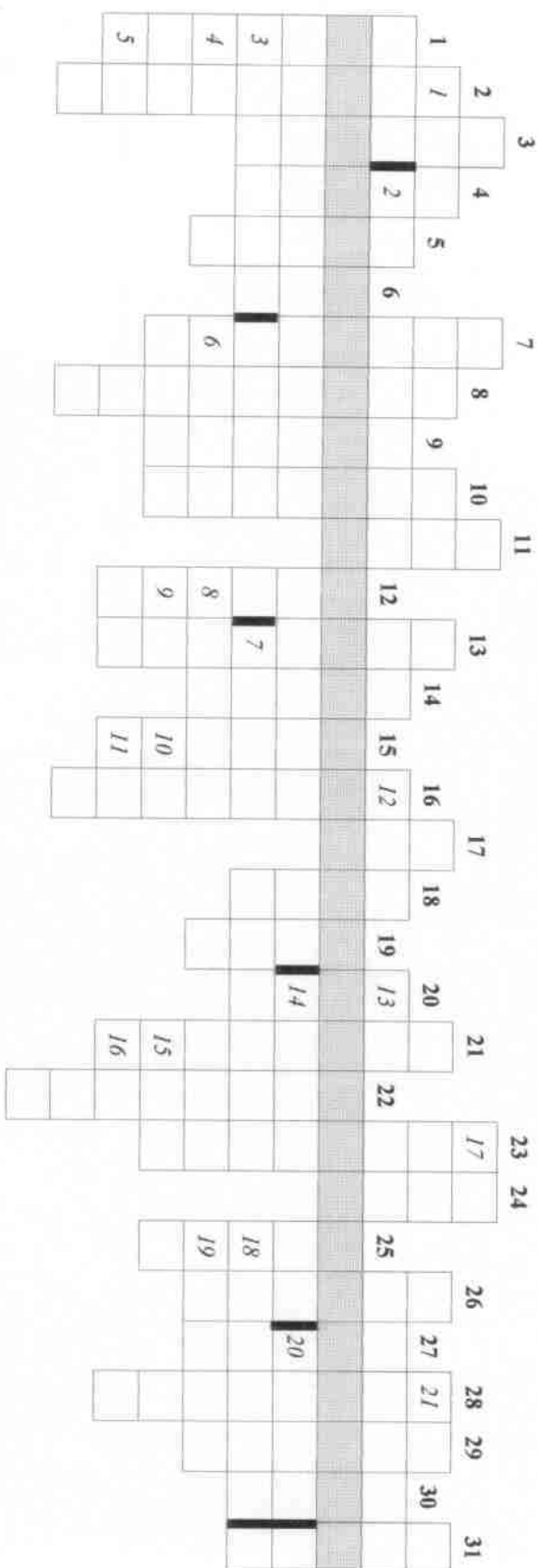
Väljaandjaks Kassari Haridusselts. Kontakttelefon 246 97222

Ilmub kaks numbrit aastas.

Toimetaja Aivar Lorits

Lêhe ilmumist toetas külalifkumise programm.

ETNOGRAAFILINE RISTSÕNA
Koostanud Helgi Põllo. Õige lahenduse puhul saad teada Käina vanasõna.

ALLA:

1. Hüdlase endisaegne jalanõ.
2. Harakas (hiiu keeles).
3. Suvekõök Hiiumaal.
4. Tulihänd, pishänd.
5. Omakasupüüdlikkus.
6. Stimus.
7. Ehe, kinnitusvahend
8. Ulatus
9. Kombeline (rahvaik)
10. Vareseke (hiiu keeles).
11. Leivapodi nimetus Hiiumaal.
12. Pruudi pärg Lõuna-Hiiumaal.
13. Triibuline rahvariietuseselk Hiiumaal.

14. Mürin (murdes).
15. Luupainaja (Emmaste).
16. Õeldakse inimest välja visates.
17. Peakott Hiiumaal (omastavas käändes)
18. Võösuga.
19. Terav (murdes)
20. Piklik keel roo- ja torupillis.
21. Viisipill Lääne-Eestis.
22. Kuu rahvapärane nimetus.
23. Kalakarp.
24. Lükandkaanega (või pinaltaoline) karp.
25. Rahvariietuseseliku pihaoosa.
26. Lintidega peakate hiu naise rõivastuses.
27. Põlja-Hiiumaa pruutide peakate.
28. Eritöötusega vesi vastuarmastuse saani-

- seks (tekitamiseks)
29. endisaegne pikkusmõõt.
 30. Suur anum.
 31. Sulgemisvahend.

PAREMALE:

1. Kuudas (vene k)
2. T. Heyerdahli laev
3. Loodud töokeskkond
4. Samuti
5. Isikuline aseseõna.
6. Perekomaniimi Hiiumaal.
7. Mõru.
8. Lehma nimi.

9. Euroopa Liit (inglise k)
10. Jaa (soome k)
11. Hüüe.
12. Emame lammas.
13. Jõgi liadlas.
14. Esineb imetajatel.
15. Naisnimi.
16. Lehekülg.
17. Kaksvõõrkonsonant.
18. Mooblietse.
19. Perekomaniimi Hiiumaal.
20. Elab kloostis.
21. Aktiivne kaamera.

Vastused koos lahendustega tuua Hiiumaa Muuseumisse Kassaris.

Kõigi õigesti vastanute vahel loositakse välja muuseumi poolt auhind. Lisaks Kassari Haridusseltsi auhindad.

Vastuseid ootame kuni 4. juuni kella 10-ni. Loosimine toimub muuseumi ees mõisa tamme all pühapäeval, 4. juunil kell 12.00.